

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 13 mars 1922 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om antagande av en ny lag angående dövstumundervisningen.

Närvarande: herrar Bergqvist, C. P. V. Nilsson*, O. U. B. Olsson*, Alfred Petrén, greve Spens, Frändén, Rydén, Bengtsson i Norup*, Karlsson i Nynäshamn, Öberg, Nilsson i Vibberbo* och Johansson i Sollefteå.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom första kammaren väckt, till andra lagutskottet hänvisad motion, nr 39, har herr *Pers* hemställt, att riksdagen ville besluta att med upphävande av lagen angående dövstumundervisningen av den 31 maj 1889 antaga en ny sådan lag enligt det förslag, som utarbetats i kungl. skolöverstyrelsen och återfinnes i dess den 10 maj 1921 avgivna betänkande sid. 166 med den överarbetning, som under riksdagens behandling kan äga rum.

Efter överenskommelse mellan stats- och andra lagutskotten har denna motion överlämnats till sammansatt stats- och andra lagutskott.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för motionärens hemställan, får utskottet hänvisa till motionen samt till skolöverstyrelsens berörda underdåniga utlåtande av den 10 maj 1921 med förslag till omorganisation av dövstumundervisningsväsendet.

Det med motionen avsedda lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag till lag angående dövstumundervisningen.

§ 1.

Med dövstumma, å vilka denna lag äger tillämplighet, avses:

1) sådana barn, vilkas dövhet är medfödd eller i den späda åldern uppkommit;

2) sådana, vilkas dövhet inträtt efter talförmågans fullständiga utveckling, och som till stumhets förebyggande eller på grund därav, att de vid dövhetens inträde ej fullgjort sin skolplikt, hava behov av handledning i dövstumskola; samt

3) sinnesslöa dövstumma.

De i lagen givna bestämmelserna gälla även hörande stumma eller med dem jämförliga barn, som prövas mottagliga för undervisningen i dövstumskola.

Å barn, som tillika äro blinda eller obildbara, äger denna lag ej tillämplighet.

§ 2.

Erforderliga anstalter för dövstumma barns uppfostran och undervisning upprättas och underhållas av staten och utgöras av dels distriktsskolor samt särskilda skolor för vissa grupper av dövstumma, dels ock fortsättningsskolor.

§ 3.

Skolplikt inträder, där icke i vederbörlig ordning annorlunda bestämmes, med början av höstterminen det kalenderår, under vilket barnet fyller sju år. Barn är skolpliktigt under de tio år, som följa efter dess intagning i skolan. Därest så anses för dess utveckling behöfvligt, må dock skoltiden kunna förlängas med högst två år. Befinnes däremot barn före skolpliktstidens slut hava inhämtat sådana kunskaper och nått den utveckling, som dövstumundervisningen avser att bibringa, må det befrias från skolgång; så ock om det är så svagt begåvat, att dess fortsatta vistelse vid skolan anses vara utan gagn.

§ 4.

Har barn blivit dövt efter fyllda nio år och icke vid dövhetens inträde genomgått föreskriven kurs i folkskola och fortsättningsskola, skall det i dövstumskola erhålla en för detsamma lämpad undervisning. Dock må skolgången i sådant fall icke utsträckas utöver det år, under vilket den skolpliktige fyller 18 år.

§ 5.

Barn, som enligt denna lag är skolpliktigt, skall till undervisning inställas i den läroanstalt för dövstumma, till vilken det enligt särskilda bestämmelser hänvisas, såvida icke dess föräldrar eller målsman, efter tillstånd av vederbörande skolstyrelse, enskilt sörja för dess undervisning, eller barnet finnes behäftat med sådan sjukdom, att detsamma ej anses böra i offentlig läroanstalt intagas.

§ 6.

Vederbörande skoloråd eller folkskolestyrelse skall tillse, att dövstumt barn varder, i enlighet med denna lag, i läroanstalt intaget.

Kommer till skolorådets eller folkskolestyrelsens kännedom, att sådant barn avhållas från undervisning eller icke erhåller nöjaktig sådan, skall skolorådet eller folkskolestyrelsen ålägga barnet skolgång i offentlig läroanstalt för dövstumma. Skulle föräldrar eller målsmän tredskas att efterkomma vad i avseende å de dövstumma barnens undervisning är stadgat eller vad av vederbörande myndigheter på grund därav föreskrives, skola de tredskande inför dessa undergå varning. Medför sådan varning icke avsedd verkan, må barnet kunna skiljas från föräldrar eller målsmän och sändas till vederbörlig läroanstalt.

Det tillkommer skolstyrelse att övervaka, att barn, som enskilt undervisas, erhåller sådan undervisning, att den i noggrannhet och omfattning väsentligen motsvarar den, som meddelas i vederbörande offentliga läroanstalt för dövstumma.

§ 7.

För vart och ett dövstumt barn, som enligt gällande författningar intages i på statens bekostnad underhållen läroanstalt för dövstumma, utom vad beträffar fortsättningsskola, skall av vederbörande landstingsområde eller av stad, som ej i landsting deltagar, erläggas en årlig avgift av 400 kronor.

Landsting eller stadsfullmäktige i stad, som ej i landsting deltagar, äga att för varje till landstingsområdet eller staden hörande barn, som enligt gällande bestämmelser är intaget i dövstumskola, bestämma en viss årlig avgift, med vilken föräldrar eller målsman, där dessa icke äro medellösa, skola bidra till täckande av kostnaderna för barnets vistelse vid skolan. Sådan avgift skall dock icke utgå för i fortsättningsskola intaget barn.

§ 8.

För utbildning av dövstumlärare skall vid därför lämplig dövstumskola anordnas ett seminarium.

§ 9.

De närmare föreskrifter, som för tillämpningen av denna lag må erfordras, utfärdas av Kungl. Maj:t i särskild stadga rörande dövstumundervisningen.

Dövstumundervisningen i vårt land är organiserad enligt lagen angående dövstumundervisningen den 31 maj 1889. Enligt denna lag är undervisningstvång stadgat för sådana barn, vilkas dövhet är medfödd eller i en spädare ålder uppkommit, sådana, vilkas dövhet inträtt efter talförmågens fullständiga utveckling och som för stumhets förebyggande hava

behov av dövstumlärares handledning, samt sinneslöa dövstumma, som efter behörig prövning befinnas mottagliga för undervisning i dövstumskola. På dövstumma, som tillika äro blinda eller obildbara, äger lagen däremot ej tillämplighet. Skolplikt inträder det år, under vilket barnet fyller 7 år. Av särskilda anledningar kan med barns intagning i skola få anstå till senast det år, varunder barnet fyller 10 år. Barn är skolpliktigt under de åtta år, som följa efter dess intagning i skola. Det är föräldrar eller målsmän, som sådant önska, obetaget att enskilt sörja för undervisning av de barn, som stå under deras målsmanskap. Vid sådant förhållande åligger det skolstyrelse att tillse, att den undervisning, barnen sålunda erhålla, i noggrannhet och omfattning huvudsakligen motsvarar den, som meddelas i de offentliga dövstumskolorna.

Skyldighet att anordna och bekosta undervisningen åligger landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej deltaga i landsting. Landstingsområdena och städerna i fråga hava för ändamålet sammanslagits till sju skoldistrikt, beträffande vilkas storlek Kungl. Maj:t kan på särskild framställning vidtaga de förändringar, som av omständigheterna kunna påkallas.

För utrönande av barnens begåvning och anlag skall vid varje skola finnas en särskild intagningsklass. I skola, anordnad för undervisning efter skilda metoder, skall intagningsklassen vara ettårig. I denna klass skall alltid talmetoden först tillämpas. Endast de barn, som på grund av svag begåvning eller av annan anledning ej lämpligen kunna undervisas efter talmetod, hänvisas till undervisning efter de metoder, som användas i skolans övriga linjer, och till teckenlinjen endast de svagast begåvade. Skolans skilda linjer ävensom intagningsklassen må förläggas till olika platser. Särskilt bör tillses, att undervisningen å tallinjen icke blir lidande därigenom, att dess lärjungar obehörigen sammanföras med lärjungarna å de övriga linjerna. Så vitt med hänsyn till de dövstummas bristande sinne är möjligt, bör i dövstumskola meddelas undervisning i samma kunskapsämnen som i folkskolan och till ungefär samma omfattning. Därjämte skall någon utbildning i handslöjd och hantverk meddelas.

Utgifterna vid dövstumskola bestridas av skoldistriktet. Landsting och vederbörande stadsfullmäktige äga dock för varje till landstingsområdet eller staden hörande, i dess dövstumskola intaget barn bestämma en viss årlig avgift, med vilken föräldrar eller målsmän böra bidraga till barnets kosthåll vid skolan. Därjämte utgår enligt nådig kungörelse den 31 maj 1889 till uppehållande av dövstumskola, som anordnats av skoldistrikt, omfattande mer än ett landstingsområde eller en stad, som ej i landsting deltagar, stats-

bidrag för år räknat med 250 kronor för varje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med 125 kronor för varje annat i skolan intaget barn och till uppehållande av annan dövstumskola, som av Kungl. Maj:t finnes vara därav förtjänt, statsbidrag för år räknat med högst 100 kronor för varje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med högst 50 kronor för varje annat i skolan intaget barn. Det belopp, som utöver påräkneligt statsbidrag och övriga för skolstyrelsen tillgängliga medel erfordras, skall av skolstyrelsen fördelas på vederbörande landstingsområden och städer i förhållande till deras folk-mängd.

Skolöverstyrelsens av motionären under riksdagens prövning bragta förslag avser en omorganisation av dövstumundervisningsväsendet i dess helhet, i syfte att åstadkomma i första hand en bättre gruppering av elevmaterialet än den, som för närvarande är möjlig. För vinnande av detta mål böra dels de oegentligt dövstamma, d. v. s. huvudsakligen sådana individer, hos vilka förefinnas hörsel- eller språkrester eller både hörsel- och språkrester, dels ock de icke talundervisade dövstamma avskiljas från övriga dövstamma och hänvisas till särskilda läroanstalter. Vid de olika läroanstalterna kunna härefter eleverna beredas en efter deras förmåga och behov bättre anpassad undervisning än den som för närvarande meddelas, därvid undervisningen av de oegentligt dövstamma bör läggas på ett högre plan än undervisningen av övriga dövstamma. Vid samtliga dövstumskolor är vidare avsett, att en rationell gruppering av elevmaterialet efter begåvning skall äga rum, varigenom såväl intellektuellt bättre begåvade som intellektuellt svagare begåvade elever kunna beredas en för vars och ens förmåga passande undervisning, vilken, vad de svagast begåvade beträffar, bör vara huvudsakligen praktisk och gå ut på att sätta dem i stånd att själva förskaffa sig sin utkomst. Förslaget innebär vidare en utsträckning av dövstumlagens tillämplighetsområde till att omfatta jämväl afasister, d. v. s. sådana individer, som äro mer eller mindre stamma, oaktat de äga normal hörsel och normala talorgan, ävensom efter 10-årsåldern dövblivna, vilka båda kategorier skulle hänvisas till samma läroanstalt som de oegentligt dövstamma. Vidare föreslås anordnande av fortsatt undervisning för dövstamma, vilken skulle meddelas i tvååriga, huvudsakligen praktiska kurser, en för gossar och en för flickor. Genom utdelande av stipendier skulle härjämte möjlighet beredas till utbildning i andra yrken än dem, vari undervisning kommer att meddelas vid fortsättningsskolorna. Slutligen föreslås utvidgning och förbättring av dövstumlärarytbildningen,

utvidgning av föreläsningsverksamheten för dövstumma, förbättrad organisation av dövstumprästernas verksamhet samt anordnande av avläsningskurser för äldre dövblivna.

En omorganisation efter nu angivna riktlinjer låter sig enligt överstyrelsens mening icke med rimliga kostnader genomföras utan en förändring i de nuvarande dövstumskoldistriktens omfattning. På grund härav föreslår överstyrelsen, att distriktens antal minskas till fyra och att för varje distrikt anordnas en upptagnings- och distriktskola. Härjämte borde inrättas två specialskolor för hela landet, en för oegentligt dövstumma och en för icke talande dövstumma samt två fortsättningskolor, likaledes för hela landet, en för gossar och en för flickor.

De föreslagna anordningarna kunna emellertid, anser överstyrelsen, icke företagas, om dövstumundervisningsväsendet såsom hittills skall förbli främst en landstingens och de städers, som ej i landsting deltaga, angelägenhet, utan bör hela dövstumundervisningsväsendet övertagas av staten. Beträffande formen och villkoren härför finner överstyrelsen det vara rättvist och billigt, att de nuvarande dövstumskoldistriktens fasta och lösa och för den egentliga dövstumundervisningen avsedda egendom med full äganderätt och kostnadsfritt överlåtes på staten, mot det att staten åtager sig dövstumskoldistriktens förpliktelser emot elever samt emot nuvarande och förutvarande personal.

*Utskottets
yttrande.*

Sedan den nuvarande organisationen av dövstumundervisningsväsendet tillkommit, hava nya erfarenheter gjorts inom området för denna undervisning och nya krav framkommit, som, enligt utskottets mening, göra en omorganisation av dövstumundervisningsväsendet i dess helhet önskvärd. Med den nuvarande anordningen av dövstumundervisningen har nämligen denna undervisning visat sig icke i allo motsvara de krav, som böra ställas på densamma. En härtill bidragande orsak är att finna i, bland annat, den omständigheten, att antalet dövstumma barn i skolåldern i vårt land, som vid genomförandet av 1889 års organisation uppgick till omkring 800 och då beräknades komma att kontinuerligt tillväxa, i stället nedgått, så att det för närvarande utgör omkring 600. Härav har i åtskilliga fall föranletts en misshushållning med lokalutrymmen och lärarkrafter, som gör undervisningen dyrbarare än nödigt och dessutom medför en ojämn och orättvis fördelning mellan de olika landstingen av kostnaderna för undervisningen av varje dövstum, vilken ojämnhet närmast har sin grund i olikheten i lärjungefrekvens inom de olika distrikten.

Svårigheten att på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt anordna undervisningsverksamheten har gjort, att man vid åtskilliga läroanstalter, för att kostnaderna för de dövstummas undervisning icke skola ställa sig alltför höga, nödgats nästan helt och hållet avstå från att lägga undervisningen på ett pedagogiskt fördelaktigt sätt med uppdelning av eleverna i begåvningsgrupper och i stället sammanfört till en och samma klass eller avdelning svagt, medelgott och gott begåvade elever. Bland de svagast begåvade har man i allmänhet nödgats sammanföra icke blott olika begåvningsgrupper utan även flera skilda åldersgrupper till en avdelning att samtidigt undervisas av en lärare. Vidare hava de dövstamma vid undervisningen icke kunnat särskiljas efter arten av deras dövstumhet. Likaså medger ej den nuvarande organisationen möjlighet att tillgodose vare sig behovet av dövstumundervisningens utsträckning till afasister samt till barn, som blivit döva efter 10 års ålder, eller kravet på fortsatt undervisning för dövstamma. Att vid nu nämnda förhållanden resultatet av dövstumundervisningen inom landet måste bliva i stort sett otillfredsställande och att detsamma icke kan anses motsvara de jämförelsevis dryga kostnader, som för närvarande nedläggas å undervisningen, synes utskottet uppenbart.

De påvisade missförhållandena äro enligt utskottets mening av sådan art och omfattning, att desamma kunna avhjälpas allenast genom en fullständig omorganisation av själva dövstumundervisningen. De riktlinjer för en dylik reformering, vilka innefattas i motionärens framställning, synas utskottet värda allt beaktande.

En omorganisation, så genomgripande som den nu föreslagna, kan emellertid, synes det utskottet, icke genomföras med bibehållande av dövstumundervisningens nuvarande karaktär av i första hand kommunal angelägenhet. Redan inrättandet av de föreslagna två för hela landet gemensamma specialskolorna samt fortsättnings-skolorna finner utskottet svårligen vara förenligt med den nuvarande organisationens fortbestånd. En utvidgning av distrikten, på sätt som föreslagits, synes jämväl komma att i ekonomiskt avseende försvåra samarbetet mellan de anslagsbeviljande samfälligheterna inom de särskilda distrikten. Ett överflyttande av dövstumundervisningsväsendet från att vara en kommunal till att bliva en i första hand statlig angelägenhet är således enligt utskottets mening en grundförutsättning för att den ifrågavarande omorganisationen skall kunna komma till stånd.

Om utskottet alltså finner sig kunna i huvudsak instämma i de principer för den föreliggande frågans lösning, vilka av motionären andragits, anser sig utskottet likväl icke för närvarande kunna förorda bifall till fram-

ställningen. Den ifrågavarande organisationen synes nämligen utskottet i och för sig vara så genomgripande och medföra så omfattande konsekvenser, att ärendet uppenbarligen måste underkastas en grundlig förberedande behandling inom regeringen, innan slutligt förslag däri kan föreläggas riksdagen till avgörande. Förslaget förutsätter vidare betydelsefulla ekonomiska uppgörelser mellan stat och landsting, vilka icke äro klarlagda och därför måste ägnas ytterligare uppmärksamhet.

Enligt motionärens förslag skulle statens kostnad för dövstumundervisningen för förra halvåret 1923 uppgå till ett belopp av 647,500 kronor, om vars anvisande under åttonde huvudtiteln motionären i annan motion (nr 40) gör framställning. Jämfört med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för ändamålet under samma tid skulle ett bifall till motionen medföra en kostnadsökning för statsverket för förra halvåret 1923 av 540,500 kronor. Även om kostnaden för landstingen, såsom i överstyrelsens utlåtande framhålles, skulle komma att minska med ungefär motsvarande belopp, anser sig utskottet dock förhindrat, att under en depressionstid som den nuvarande, då uppgörandet av statsbudgeten är förenad med de största svårigheter, tillstyrka bifall till motionen. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t icke underlåter att, när statfinansernas ställning och förhållandena i övrigt det medgiva, för riksdagen framlägga det förslag, vartill en vidare prövning kan föranleda.

Utskottet hemställer alltså,

att herr Pers förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 mars 1922.

På det sammansatta utskottets vägnar:

O. BERGQVIST.